247586 ـ گۇناھ ـ مەسىيەتكە ياردەم بېرىشنىڭ بەلگىلىمىسى توغرىسىدا

سۇئال

بۇ يەردە بىر ئىجتىمائىي خىزمەتچى بولۇپ، ئۇ بىزنىڭ ئائىلىنىڭ ساغلاملىق ۋە باشقا ئېھتىياجلىرىغا كۆپ ياردەمدە بولىدۇ، بەزى ۋاقىتلاردا ئۇيىمىزگە يېقىن جايدا ئۆتكۈزۈلىدىغان ئاۋسترالىيە ئارزۇ مۇسابىقىسىنى كۆرۈش ئۈچۈن ماشىنىسىنى بىزنىڭ ئۆينىڭ ئەتراپىدىكى ئائىلىلىكلەر ماشىنا قويىدىغان جايدا قويۇشنى تەلەپ قىلىدۇ، چۈنكى مۇسابىقە مەيدانى ئەتراپى بەك زىچ بولۇپ ماشىنا قويىدىغانغا ئورۇن تاپقىلى بولمايدۇ، مۇسابىقە ئۇيناىدىغان ئويۇنچىلار يوتىسىنى ياپمايدىغان كالتە كۇسارلارنى كىيىدۇ، شۇنىڭدەك يەنە مۇسابىقىغا قاتناشقانلارنى رىغبەتلەندۈرىدىغان مۇزىكانتلار گۇرۇپىسى ساز چېلىپ، ھاراق قويۇپ، ئەر ـ ئاياللار ئارىلىشىپ قىيا ـ چىيا قىلىشىپ كېتىدۇ، مەن ئۆينىڭ يېنىدا ماشىنىسىنى قويۇشقا رۇخسەت قىلىش بىلەن ئۆزۈمنى گۇناھ ـ مەسىيەت قىلغانغا ياردەم بەرگەندەك ھېس قىلىپ قالدىم، بىزنىڭ خىزمەت ئالاقىمىز بار شۇنداقلا بىزگە كۆپ ياردەم قىلغانلىقى ئۈچۈن ئۇ كىشىنىڭ تەلىپىنى رەت قىلىشتىن خىجىل بولۇپ قالدىم، ئەمدى ئۇنىڭ تەلىپىنى كەسكىن رەت قىلىشنى قارار قىلدىم، مۇشۇنداق ھالەتتە ئۇنىڭ بىلەن مۇئامىلە قىلىشنىڭ ئەڭ ياخشى يولى قايسى؟.

ئىككىنچى سوئالىم: بۇ مېنىڭ يېقىنلىرىمدىن بولغان ئوقۇش ئۈچۈن جازانە شەكىلدە قەرز ئىلىشقا ئالاقىدار مەسىلە، ئەگەر يىل ئارىسىدا ئالغان قەرزنى ئۆتىيەلمىسە ئۆسۈم بىلەن قايتۇرىدۇ، بەلگىلەنگەن ۋاقىتتا ئۆتىيەلەمدۇ ياكى ئۆتىيەلمەمدۇ بۇنى بىلمەيمەن، لېكىن ئاساسەن ئۆتىيەلمەيدۇ، قوبۇل قىلىش ئىمتىھانىغا كىرىش ئۈچۈن مېنىڭ خاس كومپيۇتۇرۇمنى ئىشلەتتى، ئۇ سەۋەپتىن ماڭا گۇناھ بولامدۇ؟.

جازانە يولى بىلەن قەرز ئىلىپ ئوقۇۋاتقان بىرىنى دەرس جەريانىدا مېنىڭ خاس كومپيۇتۇرۇمنى ئىشلىتىشتىن چەكلىشىم توغرا بولامدۇ؟، مۇشۇنداق ھالەتتە، ھەتتا مۇناسىۋىتىمىزنىڭ يىرىكلىشىشىگە ئېلىپ بارسىمۇ: «سېنى شەككە تاشلىغان ئىشنى تەرك قىلىپ، شەككە تاشلىمىغان ئىشنى قىلغىن» دېگەن قائىدىنى ئەمەلىيەشتۈرۈش تەلەپ قىلىنامدۇ؟. ئاللاھ سىلەردىن رازى بولسۇن.

تەپسىلى جاۋاپ

بىرىنچى: گۇناھ ـ مەسىيەتكە ياردەم بېرىش ھارام بولۇپ، بۇ توغرىدا ئاللاھ تائالا مۇنداق دەيدۇ: وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى وَلَا تَعَاوَنُوا عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ تەرجىمىسى: «ياخشى ئىشقا ۋە تەقۋادارلىققا ياردەملىشىڭلار، گۇناھقا ۋە زۇلۇمغا ياردەملەشمەڭلار، ئاللاھ (نېڭ ئازابى) دىن قورقۇڭلار، ئاللاھنىڭ ئازابى ھەقىقەتەن قاتتىق.» [سۈرە مائىدە 2-ئايەت].

پەيغەمبەرئەلەيهىسسالام مۇنداق دېگەن: «كىمكى هىدايەتكە چاقىرىدىكەن ئۇ كىشىگە هىدايەتكە ئەگەشكەن كىشىلەرنىڭ ئەجرىنىڭ ئوخشىشىدا ئەجر-ساۋاپ بولىدۇ، ئۇلارنىڭ ئەجر-ساۋاپلىرىدىن هېچ نەرسە كېمەيمەيدۇ، كىمكى ئازغۇنلۇققا چاقىرىدىكەن ئۇ كىشى ئازغۇنلۇققا ئەگەشكەن كىشىلەرنىڭ گۇناهىنىڭ ئوخشىشىدا گۇناھ بولىدۇ، ئۇلارنىڭ گۇناهلىرىدىن هېچ نەرسە كېمەيمەيدۇ» [مۇسلىم رىۋايىتى 4831-هەدىس].

بۇنىڭدىن باشقىمۇ گۇناھ-مەسىيەتكە ياردەم بېرىشنىڭ هارام ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدىغان نۇرغۇن دەلىللەر بار، جازانە ئىشلىرىنى يازغان، شاهىت بولغانلارغا لەنەت قىلغانلىق، هاراق كۆتۈرگۈچى، هاراقنى سىققۇچى قاتارلىقلارغا لەنەت قىلىش قاتارلىقلار.

لېكىن هارامنىڭ هەممىسىگە ياردەم بېرىش ئەمەس بەلكى هارام ئىشنى قىلغۇچىغا ياردەم بېرىشمۇ توغرا بولمايدۇ، يەنى هارام ئىشنى مەقسەت قىلىدىغان كىشىگىمۇ ياردەم بېرىش توغرا ئەمەس ياكى يېقىندىن ياردەم بېرىش خۇددى هاراقنى كۆتۈرۈشكە، جازانە ئىشلىرىنى يېزىپ بېرىشكە ياردەملەشكەندەك.

ئەمما گۇناھ-مەسىيەتكە ياردەم بېرىشنى مەقسەت قىلماستىن يىراقتىن ياردەم بېرىش هارام بولمايدۇ، ئەگەر بۇ هارام بولسا كىشىلەرگە زور قىينچىلىق پەيدا بولىدۇ.

بۇنىڭ مىسالى: كاپىرلار بىلەن ئىلىم-سېپتىم، قەرز ۋە گۆرە مۇئامىلىلىرىنى قىلىشنىڭ دۇرۇسلىقى شەرئىەتتە بېكىتىلگەن، شۇنداقلا سەھىھ هەدىسلەر بىلەن ئىسپاتلانغان، بۇ كاپىرلارنىڭ مالدىن پايدىلىنىشى، كۆچلىنىشى، ئۇنى جازانە قاتارلىق هارام ئىشلارغا ئىشلىتىشىدىن ئىبارەت گۇناھ-مەسىيەتكە يىراقتىن ياردەم بېرىشنى ئۆز ئىچىگە ئالغان بولسىمۇ، شەرئىەت بۇ شەكىلدىكى ياردەمنى بىكار قىلىۋەتمىگەن.

ئامېرىكا شەرئىەت پىقهى مەجمۇئەسىنىڭ ئەزاسى دوكتۇر ۋەلىيد مىنىيسى مۇنداق دەيدۇ: "گۇناھ-مەسىيەت، دۇشمەنلىككە ياردەم بېرىش بەلگىلىمىسىنىڭ تېمىسى هىجرىيە 1428-يىلى بەهرەينده ئۆتكۈزۈلگەن بەشىنچى نۆۋەتلىك قۇرۇلتايدا ئامېرىكا شەرئىەت پىقهى مەجمۇئەسىنىڭ ئەزاسى ئارىسىدا كۆپ مۇنازىرە ۋە ئۇزۇن تەتقىقات ئىلىپ بېرىلغان تېمىدۇر.

ئاخىردا ئۇلارنىڭ سۆزىنىڭ خۇلاسىسى: گۇناھ-مەسىيەت، دۇشمەنلىككە ياردەم بېرىش تۆت قىسىم بولىدۇ:

1-مەقسەتلىك بىۋاستە ياردەم بېرىش: باشقىلارنىڭ هاراق ئىچىشىگە ياردەم بېرىش نىيىتى بىلەن هاراق سۇنۇپ بېرىش.

2-مەقسەتسىز بىۋاستە ياردەم بېرىش: باشقىلارنىڭ هارامغا ئىشلىتىشىگە ياردەم بېرىشنى مەقسەت قىلماستىن ئىشلىتىش دۇرۇس بولمايدىغان هارام نەرسىلەرنى سېتىش.

3-بىۋاستە قىلىشنى مەقسەت قىلماستىن ياردەم بېرىش: باشقا بىرىگە هاراق سېتىۋېلىش ئۈچۈن پۇل بىلەن بۇنىڭدىن ئۆلۈم هادىسىسى كېلىپ چىقىشقا سەۋەپ بولۇش.

4-بۇاستە ياردەممۇ بەرمەسلىك ۋە مەقسەتمۇ قىلماسلىق: ھالالغا ۋە ھارامغا ئىشلەتكىلى بولىدىغان نەرسىلەرنى ئىشلەتكۈچىنىڭ ھارامغا ئىشلىتىشىگە ياردەم بېرىشنى مەقسەت قىلماستىن سېتىش، بىر ئادەمگە پۇل بېرىپتۇ، ئەمما ئۇنى ھاراق سېتىۋېلىشى ئۈچۈن بەرمەپتۇ، ئەگەر پۇلنى ئالغان ئادەم ھاراق سېتىۋېلىپ ئىچكەن بولسا پۇلنى بەرگۈچى ھارامغا ياردەم قىلىشنى مەقسەت قىلمىغان بولسىلا ئۇ كىشىگە گۇناھ بولمايدۇ.

مۇشرىكلار بىلەن ۋە پاسىق-پاجىر مۇسۇلمانلار بىلەن ئېلىم-سېتىم قىلىش، ئىجارە ئىشلىرىنى قىلىش، ئۇلارغا مال سەدىقە قىلىش قاتارلىقلار تۆتىنچى قىسىمنىڭ قاتارىدىن ھېسابلىنىدۇ.

شەرئىەت پىقھى مەجمۇئەسى: يۇقىرىدىكى تۆت قىسىمنىڭ ئاۋۋالقى ئۈچ قىسمىنى ھارام دەپ ۋە تۆتىنچى قىسمىنى دۇرۇس دەپ قارار قىلدى، چۈنكى ئۇ بۇاستىمۇ ئەمەس ۋە مەقسەت قىلىنغانمۇ ئەمەستۇر".

تۆتىنچى تۈردىن: ئۆز گۇمانىدا ياكى تەجرىبىسىگە كۆرە بۇنى سېتىۋالغۇچى ھارامغا ئىشلىتىدۇ دېگەن قاراش كۈچلۈك بولسا ئۇنى ساتماسلىق ئەگەر ساتسا ھارامغا ياردەم بولىدىغانلىقى ئىستىسنا قىلىندى. شۇنىڭ ئۈچۈن كۆپلىگەن پىقھى ئالىملىرى: گەرچە قورال ۋە ئۇزۇم ھالالغا ئىشلىتىلسىمۇ ھاراق ياسايدىغان كىشىگە ئۇزۇم سېتىشنى، ئىككى تەرەپ ئارىسىدا ئۇرۇش پىتنىسى بولۇۋاتقاندا قورال سېتىشنى چەكلىگەن.

شۇنىڭ ئۈچۈن شەيخۇل ئىسلام ئىبنى تەيمىيە رەھىمەھۇللاھ مۇنداق دەيدۇ: "ھەر قانداق بىر كىيىمنى گۇناھ-مەسىيەت قىلىشقا كىيىدىغانلىقى كۈچلۈك گۇمان قىلىنسا، ئۇنى سېتىش ياكى تىكىپ بېرىش توغرا بولمايدۇ، ئەگەر تىكىپ بەرسە گۇناھ-مەسىيەت ۋە زۇلۇمغا ياردەم بەرگەن بولىدۇ، شۇنىڭدەك، ئەسلىدە دۇرۇس بولغان ھەر قانداق نەرسىنى ئاسىيلىققا ئىشلىتىلىدىغانلىقى بىلىنسە ئۇنى سېتىپ بېرىش توغرا بولمايدۇ". [ئۇمدىنىڭ شەرھىسى"4 -توم 386-بەت].

سىزنىڭ سوئالىڭىزغا قايتساق، ئەگەر ئۇ خىزمەتچىنى مۇسابىقە ئورنىغا ماشىنىسى بىلەن يەتكۈزۈپ قويۇش ياكى ئۇنىڭغا كېرىش بىلىتى ئېلىپ بېرىش قاتارلىق ئىشلار گۇناھ مەسىيەتكە بۇاستە ياكى يېقىندىن ياردەم بەرگەنلىك بولىدۇ.

ئەمما ئۇنىڭ ماشىنا توختىشىغا رۇخسەت قىلىش دېگەن يېراقتىن ياردەم بەرگەنلىك بولىدۇ، ئۇنىڭ بىلەن گۇناھ-مەسىيەتنىڭ ئارىسىدا باغلىنىش بولمايدۇ، بەزى ۋاقىتتا مۇسابىقە كۆرگىلى بارمايدۇ، بېرىپ قالغاندىمۇ چەكلەنگەن ئورۇنلارغا قاراش ۋە ئەر-ئاياللارنىڭ ئارىلىشىشى دېگەندەك ھارام ئىشلارغا چۈشۈپ قالمايدۇ.

ئەسلىدە گۇناھ-مەسىيەتكە بېرىش بىلەن گۇناھ-مەسىيەت بىلەن جۇغلىنىدىغان دۇرۇس بىر ئىشقا بېرىشنىڭ ئارىسىنى ئايرىش كېرەك، پىقھى ئالىملىرىمۇ ئۆينى ھاراقخانا قىلىدىغان كىشىگە ئىجارە بېرىش بىلەن ئۆينى بەزى ۋاقىتتا ھاراق ئېچىپ قالسىمۇ ئاساسەن نورمال ئولتۇرىدىغان كىشىگە ئىجارە بېرىشنىڭ ئارىسىنى ئايرىدى، بىرىنچىسىگە ئىجارە بېرىشنى ھارام دېدى، ئىككىنچىسىگە بېرىشنى دۇرۇس دېدى.

ھەقىقەتەن بۇاستە ياردەم بېرىش بىلەن بۇاستە ياردەم بەرمەسلىك، يېقىندىن ياردەم بېرىدىغان بىلەن يىراقتىن ياردەم بېرىشنىڭ ئارسىنى ئايرىش ئارقىلىق ئىشلارنى تەتبىقلىغاندا، شاخچە مەسىلىلەرگە چۈشۈرگەندە پەرقلىق بولىدۇ. بۇ توغرىدا پىقھى ئالىملىرى بەك ئىجتىھاد قىلىدۇ، قاراشلار ئوخشىشىپ كەتكەن ئەھۋالدا پىقھى ئالىملىرىنىڭ سۆزلىرىدىن ياردەم ئىلىش كېرەك.

سۆزنىڭ خۇلاسىسى: خىزمەتچىنىڭ ماشىنىسىنى ئۆزىگىزنىڭ خاس ئورنىگىزدا توختىتىشقا رۇخسەت قىلغانلىقىگىز ئەۋرەتلەرگە قاراش ۋە ھارام مۇزىكىلارنى ئاڭلاش قاتارلىق گۇناھ ـ مەسىيەتكە بۇاستە ياردەم بېرىشمۇ ئەمەس ۋە يېقىندىن ياردەم بېرىشمۇ ئەمەس، ياكى مۇسابىقە مەيدانىدىكى باشقا مۇنكەر ئىشلارنى كۆرۈشكە ياردەم بېرىشمۇ بولمايدۇ، بەلكى ئۇ شۇ كىشىگە ياردەم بېرىشتۇر. بۇ خۇددى يېمەك سېتىپ بېرىش، ئىچىملىك سېتىپ بېرىش ۋە كىيىم سېتىپ بېرىش قاتارلىق ئىشلارنىڭ تۈرىدىن بولۇپ، بۇنى ئۆزىنى كۈچلاندۇرۇپ سالامەتلىكىنى ساقلاپ ھارام ئىشنى قىلىدۇ دەپ ھارام قىلغىلى بولمايدۇ، چۈنكى ئۇ مەقسەت قىلماستىن يىراقتىن ياردەم بېرىشتۇر، شۇنىڭ ئۈچۈن شەرىئەت بۇنى مۇلاھىزە قىلمىغان، يۇقىرىدا بايان قىلىنغاندەك، كاپىرلار بىلەن ئىلىم ـ سېتىم ۋە تىجارى مۇئامىلە قىلىشنى دۇرۇس قىلغان.

ئىككىنچى: يېقىنىگىزنىڭ سىزنىڭ كومپىيۇتۇرىگىزنىڭ ۋاستىسى بىلەن ئىمتىھان بېرىپ دەرسكە قوبۇل بولۇشىغا رۇخسەت قىلىسىگىز خاتا بولمايدۇ، گەرچە دەرسنى بەزى بىر جازانە قەرز بىلەن ئوقۇسىمۇ بولىدۇ، ئوقۇغان دەرسى دۇرۇس، سىز ئۇنىڭ قەرز ئىلىشىغا ئەمەس بەلكى دەرسىگە ياردەم بەرگەن بولىدىگىز.

سىزنىڭ كومپىيۇتۇرىگىزنى بۇ ھارام قەرزنى ئىلىش ئۈچۈن ئىشلىتىشى ھارام بولىدۇ، ئۇنىڭدا گۇناھقا ياردەم بېرىش بولىدۇ.

شۇنى بىلىشىگىز كېرەككى، جازانە شەكىلدە قەرز ئىلىش گۇناھ بولسىمۇ ئەمما قەرزنى ئالغاندىن كېيىن ئۇ مالغا ئىگە بولىدۇ، ئۇنى يېمەك ـ ئىچمەك، تۇرالغۇ ئوقۇش ئىشلىرىغا ئىشلەتسە بولىدۇ، بۇنىڭدىن ئۆزۈل ـ كېسىل خالاس بولۇش كېرەك بولمايدۇ.

سىز بۇ يېقىنىگىزغا ياكى باشقا ئوقۇغۇچىلارنىڭ دەرس ئىشلىرىغا ياردەمدە بولسىگىز گۇناھ بولمايدۇ.

ئۈچىنچى: ئەگەر توغرا شەكىلدىكى قەرزگە كېچىكىپ قالسا جازا ئۆتەشنى شەرت قىلىش ھارام بولىدۇ، بۇ جازانىنى ئىقرار قىلغانلىق، ۋە ئەمەلىيەتتىمۇ جازانىگە چۈشۈپ قالغانلىقتۇر.

ئىسلام پىقھى مەجمۇئەسىنىڭ مەككىدىكى دۇنيا ئىسلام بىرلىكى بىلەن ئۆتكۈزگەن ئون بىرىنچى قۇرۇلتايىنىڭ سەككىزىنچى قارارىدا: قەرز بەرگۈچى قەرز ئالغۇچىغا ئالغان قەرزنى ئىككەيلەننىڭ ئارىسىدا بەلگىلەنگەن ۋاقىتتا قايتۇرمىسا مەلۇم نىسبەتتە ياكى مىقدارىدا ئىقتىسادى جازا ئۆتەشنى شەرت قىلغان بولسا ياكى بېكىتكەن بولسا، بۇ شەرت باتىل (بىكار) بولىدۇ. ئۇنىڭغا ۋاپا قىلىش ۋاجىپ بولمايدۇ، بەلكى بۇ شەرتنى بانكا قىلسۇن ياكى باشقىسى قىلسۇن توغرا بولمايدۇ. بۇ قۇرئان كەرىم ھارام ئىكەنلىكىنى بايان قىلغان جاھىلىيەتنىڭ جازانىسىنىڭ ئۆزىدۇر".

ھەممىدىن توغرىنى ئاللاھ تائالا ياخشى بىلگۈچىدۇر.